

УДК 657

JEL Classification M21, M40, M41, M42, Q01

DOI: 10.31767/nasoa.2-2026.06

Н. В. ОВСЮК,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
e-mail: Ovsyuk@nasoa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8776-9503>

І. І. АФАНАС'ЄВА,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
e-mail: Afanasieva@nasoa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6518-3237>

Бухгалтерський облік фінансових інвестицій як ключових активів суб'єктів господарювання в управлінні бізнесом

У статті висвітлено особливості відображення інформації про інвестиційні процеси, зокрема про залучення іноземних інвестицій для здійснення економічних перетворень в Україні, що можливо лише за умов повної довіри та активної співпраці між учасниками інвестиційного процесу, а також забезпечення їх доступною, оперативною та достовірною інформацією, яку генерує система бухгалтерського обліку.

Основною перешкодою для використання зовнішніх і внутрішніх інвестиційних ресурсів залишається недостатнє висвітлення даних про інвестиційні процеси у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що є характерною рисою національної практики ведення обліку.

Реорганізація системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до положень МСФЗ є невід'ємною складовою процесів, спрямованих на формування та розвиток ринкових відносин. Але в Україні застосування міжнародної методології визначення справедливої вартості фінансових інвестицій є проблематичним, що зумовлено низьким рівнем розвитку ринку цінних паперів, який характеризується недостатньою капіталізацією, низькою привабливістю для іноземних інвесторів, високим рівнем інфляції, нерозвиненою інвестиційною інфраструктурою та загальною нестабільністю економічної ситуації.

Для створення належних умов для залучення іноземних інвестицій потрібна адаптація національної методології обліку фінансових інвестицій до міжнародних стандартів. Світова практика обліку вартості фінансових

інвестицій здебільшого ґрунтується на даних про актуальні операції з цінними паперами на фондовому ринку. Однак цей підхід ускладнюється станом вітчизняного фондового ринку, який наразі розвинутий недостатньо. Задля підвищення прозорості та надійності облікових даних необхідно посилити державний контроль за дотриманням підприємствами встановлених норм і стандартів бухгалтерського обліку та запровадити санкції за їх порушення. Особлива увага повинна бути спрямована на регламентацію процедур оцінки і переоцінки інвестицій, а також на впровадження методів, що враховують частку участі інвестора в капіталі об'єкта інвестування.

Ключові слова: бухгалтерський облік, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності, управління бізнесом, фінансові інвестиції, активи підприємства, фінансова звітність, методологія бухгалтерського обліку.

N. V. OVSIUK,

Dsc in Economics,

Professor of the Department of Accounting,

Auditing and Taxation,

National Academy of Statistics, Accounting and Auditing

e-mail: Ovsiuk@nasoa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8776-9503>

I. I. AFANASIEVA,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Accounting,

Auditing and Taxation,

National Academy of Statistics, Accounting and Auditing

e-mail: Afanasieva@nasoa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6518-3237>

The Accounting of Financial Investment as Key Asset of Business Entities in Business Management

The article highlights specifics of recording data about investment processes, in particular ones on attracted foreign investment required for financing economic transformations in Ukraine, which is possible only given full trust and active cooperation between the entities involved in the investment process and providing them with accessible, operational and reliable data generated by the accounting system.

The main obstacle to the use of external and internal investment resources remains insufficient coverage of data on investment processes in accounting and financial reports, which is a characteristic feature of the national accounting practice.

Reorganization of the accounting and financial reporting system in accordance with the provisions of IFRS is an integral part of the processes aimed at the formation and development of market relations. However, the international

methodology for estimating the fair value of financial investments cannot be easily applied in Ukraine due poor performance of the security market characterized by inadequate capitalization, poor attractiveness for foreign investors, high inflation, and macroeconomic instability.

A favorable environment for foreign investment cannot be created unless the national methodology for accounting of financial investments is adapted to the international standards. The global practice of accounting of financial investment is largely based on current transactions with securities on the stock market. However, this approach is complicated by poor performance of the domestic stock market. In order to increase the transparency and reliability of accounting data, it is necessary to strengthen the state control over compliance with established accounting norms and standards in the business enterprise sector, and to impose sanctions for their violation. Special emphasis needs to be placed on the regulation of procedures for valuation and revaluation of investment, and on the employment of methods accounting for the investor's share in the investment object's capital.

Keywords: *accounting, national regulations, National Accounting Standards, International Financial Reporting Standards, business management, financial investments, company assets, financial reporting, accounting methodology.*

Постановка проблеми. Швидкий поступ України до Європейського Союзу та нагальна потреба модернізації бізнес-процесів із метою випуску конкурентоспроможної продукції потребують значних капіталовкладень. Важливою умовою реалізації нових форм підприємництва, основаних на приватній власності та акціонерному капіталі, є розроблення ефективного механізму фінансового інвестування. Консолідація капіталів і залучення іноземних інвестицій для здійснення економічних перетворень в Україні можливі лише за умов повної довіри та активної співпраці між учасниками інвестиційного процесу, а також забезпечення їх доступною, оперативною та достовірною інформацією, яку генерує система бухгалтерського обліку.

Основною перешкодою для використання зовнішніх і внутрішніх інвестиційних ресурсів залишається недостатнє висвітлення даних про інвестиційні процеси у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що є характерною рисою національної практики ведення обліку. Впровадження методик обліку фінансових інвестицій, які успішно застосовуються за кордоном, потребує адаптації до специфіки розвитку українського інвестиційного середовища. Проблеми, пов'язані з вибором об'єктів для інвестування та з формуванням ефективного інвестиційного портфелю зумовлюють потребу в пошуках дієвих механізмів обліково-аналітичних процедур, які є невід'ємною частиною економічної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розроблення теоретичних засад, методології обліку фінансових інвестицій та аналіз проблем, пов'язаних з інвестуванням, привертає значну увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Вагомий внесок у цю сферу зробили Х. Андерсон, Дж. Блейк, М. Ф. ван Бред, Глен А. Велш, Е. С. Хендріксен, А. Г. Семенов,

В. О. Васильєв [1], А. О. Лиськовська [2], В. В. Жуков [3], Є. В. Лисяк, В. С. Белозерцев [4], В. С. Здреник [5], А. А. Пересада [10] та ін. Попри велику кількість наукових розвідок у галузі обліку інвестицій, досі залишаються невирішеними певні ключові аспекти цієї тематики. Зокрема, у науковій спільноті немає єдності щодо класифікації інвестицій, а наявні методики обліку залишаються недосконалими та потребують доопрацювання.

Огляд джерел дав змогу виділити дослідження, де найповніше висвітлено різноманітні аспекти та характеристики інвестицій. А. Г. Семенов і В. О. Васильєв акцентують увагу на вісімнадцяти ключових ознаках класифікації інвестицій, які, на їхню думку, найкраще розкривають сутність цього поняття [1]. Зважаючи на швидке зростання важливості інвестування в сучасному світі А. О. Лиськовська висуває низку додаткових критеріїв, які слід враховувати під час формування та вдосконалення інвестиційних процесів. Вкрай важливе значення серед таких критеріїв мають ресурсні обмеження та специфіка сфери інвестування [2]. Запропонована автором класифікація допоможе зменшити ризики для інвесторів, оскільки вкладення у підприємства, що працюють з обмеженими ресурсами, є більш ризикованими порівняно з інвестиціями у підприємства, які мають доступ до необмежених ресурсів.

В. В. Жуков наголошує на проблемі відсутності однозначного підходу до визначення сутності та змісту поняття «інвестиції» та пропонує власне тлумачення цього терміна: інвестиції охоплюють усі майнові та інтелектуальні цінності, які вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності та інші види діяльності, результатом чого стає отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту. Крім того, автор надає вдосконалену класифікацію інвестицій, яка є більш деталізованою та складною порівняно з традиційними підходами [3].

Є. В. Лисяк та В. С. Белозерцев провели аналіз наявних методик оцінювання фінансових інвестицій та окреслили ключові проблеми, пов'язані з організацією їх обліку; встановили, що головним фактором, який впливає на фінансові інвестиції, є тривалість їх використання і можливість безперешкодної реалізації. Це дає змогу класифікувати інвестиції на поточні та довгострокові [4].

Мета статті – окреслити основні підходи до науково-методичного обґрунтування механізмів реалізації довгострокових фінансових інвестицій, запропонувати методологічні засади для їх оцінки та обліку, а також надати рекомендації, спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання з метою оптимізації ефективності їхньої бізнес-діяльності.

Результати дослідження. Інвестиції є ключовою основою для розвитку підприємств, окремих галузей та економіки країни загалом. Саме від вміння грамотно інвестувати залежить процвітання власного виробництва, вирішення соціальних і екологічних проблем, а також забезпечення сучасного рівня й динамізму фізичного, фінансового та людського капіталу. Без міцних основ інвестиційної діяльності, якими

повинні досконало володіти кваліфіковані спеціалісти у відповідних сферах, важко розраховувати на стійкий розвиток національного виробництва, науково-технічний прогрес і соціальне зростання. Це, у свою чергу, впливає на конкурентоспроможність та економічну роль країни у світовому господарстві.

Фінансові інвестиції передбачають спрямування наявного капіталу на придбання акцій, облігацій чи інших цінних паперів, випущених підприємствами або державою. Отже, вони слугують інструментом використання вільних коштів з метою отримання прибутку без необхідності створювати нові виробничі потужності.

Розвиток економіки України тісно пов'язаний із забезпеченням ефективного фінансування потреб шляхом залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Становлення та еволюція ринку фінансових інвестицій в Україні проходили нелінійно та супроводжувалися значними викликами. З моменту здобуття незалежності в країні відбувалися масштабні трансформаційні процеси, включно зі створенням фондового ринку, запуском перших фондових бірж і залученням початкових іноземних інвестицій. Однак світова фінансова криза 2008 р. спричинила серйозний економічний спад. Валовий внутрішній продукт (ВВП) країни скоротився майже на 20% порівняно з 2007 р., уперше за тривалий час знизився рівень середньої заробітної плати, а за даними Держкомстату України відтік прямих іноземних інвестицій зріс удвічі й досяг 432 млн. дол. Незважаючи на ці труднощі, надалі вдалося поступово відновити стабільність: макроекономічні показники почали поліпшуватися, а країна стала більш привабливою для іноземних інвесторів [5].

У 2024–2026 рр. інвестиційний клімат в Україні характеризується ознаками відновлення. Обсяг капітальних інвестицій зріс на 25%, а в 2024 р. країна залучила 3,8 млрд дол. у вигляді іноземних інвестицій. За даними Міністерства економіки України, основними джерелами іноземного капіталу стали Велика Британія, Кіпр, Нідерланди та США [6].

Важливу роль у формуванні інвестиційних ресурсів, необхідних для розвитку національної економіки, відіграють іноземні інвестиції. Для визначення тенденцій у цьому напрямі доцільно проаналізувати динаміку залучення іноземних інвестицій в Україні в 2020–2024 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну та з України в 2020–2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
ППІ в Україну, млн. дол.	-868	6687	1152	4247	3329
Приріст ППІ в Україну до попереднього періоду, млн дол.	-6728	7555	-5535	3095	-918
ППІ з України, млн дол.	82	-198	529	42	-162
Приріст ППІ з України до попереднього періоду, млн дол.	-566	-280	727	-487	-204
Сальдо ППІ, млн дол.	-950	+6885	+623	+4205	+3491
Приріст сальдо ППІ до попереднього періоду, %	-118,2%	-824,7%	-91,0%	575,0%	-17,0%

Джерело: складено авторами за даними [7, 8]

Аналіз динаміки потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україні та з України в 2020–2024 рр. показує значну нестабільність, зумовлену низкою внутрішніх і зовнішніх чинників. Серед ключових впливів варто відзначити внутрішньополітичну та економічну ситуацію, глобальні процеси та ризики, пов'язані з безпекою. Початок повномасштабної війни у 2022 р. призвів до значного падіння обсягів ПІІ в Україну, які скоротилися до 1,15 млрд дол., що на 5,53 млрд дол. менше ніж у 2021 р. Така динаміка пояснюється суттєвими безпековими ризиками, втратою довіри інвесторів і обмеженим доступом до фінансування. У 2023 р. ситуація частково стабілізувалася: обсяг ПІІ зріс до 4,25 млрд дол. Це свідчить про поступове відновлення інвестиційної активності, підтримане міжнародною допомогою та покращенням прозорості інвестиційного середовища. Однак у 2024 р. обсяг ПІІ знову скоротився до 3,33 млрд дол. Головними причинами цього стали сповільнення темпів реалізації проєктів відновлення, невизначеність щодо тривалості воєнного конфлікту та збереження високих ризиків для іноземних інвесторів. Загалом динаміка сальдо ПІІ вказує на високу волатильність із переважно позитивним балансом у більшості аналізованих років. Водночас значні коливання свідчать про підвищену вразливість інвестиційного клімату України до кризових факторів [8].

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), у 2025 р. склав 106,05 млрд грн. Упродовж цього року НКЦПФР зареєстровано 41 випуск акцій загальною вартістю 39,39 млрд грн. Порівняно з 2024 р. загальний обсяг зареєстрованих випусків акцій у 2025 р. зменшився на 325,17 млрд грн. Що стосується інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів, у 2025 р. їхній обсяг склав 14,41 млрд грн, що на 1,22 млрд грн більше ніж у попередньому році. Загальний обсяг торгів на ринках капіталу у 2025 р. становив 2166,65 млрд грн, тобто зріс на 382,63 млрд грн порівняно з показником 2024 р. [9].

За результатами дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією серед провідних міжнародних і вітчизняних компаній, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у 2024 р. зріс до 2,49 бала з максимальних 5 (у 2023 р. він становив 2,44 бала). Попри війну, оцінки інвестиційного клімату в Україні в останні роки виявилися кращими ніж, наприклад, у 2013 р. [6].

Фінансові інвестиції, окрім забезпечення прибутковості для організації, виконують низку важливих функцій, що мають стратегічний характер. Інвестуючи вільні кошти у фінансові інструменти, організація не лише підвищує рівень доходів, а й посилює свій вплив на відповідний сегмент ринку, в якому вона здійснює діяльність. Однією з ключових переваг фінансового інвестування є можливість диверсифікації ризиків, що відіграє особливо істотну роль в умовах нестабільних економічних процесів. Диверсифікація ризиків передбачає розподіл вільних фінансів між різними видами інвестицій, як-от купівля іноземної валюти, акцій підприємств або розміщення коштів на банківських депозитах. Успішне управління фінансовими активами приносить організації прибуток у формі відсотків,

дивідендів або збільшення вартості капіталу.

Здійснення та утримання фінансових інвестицій визначається різноманітними мотивами, головними з яких є отримання доходу, встановлення контролю над діяльністю об'єкта інвестування, використання тимчасово вільних ресурсів або планування їх продажу для забезпечення майбутніх економічних потреб. З огляду на зазначені характеристики варто також враховувати специфіку здійснення фінансових інвестицій в контексті інтеграції України до європейської економічної спільноти (рис. 1).

Рис. 1. Характерні особливості фінансових інвестицій

Джерело: побудовано авторами за даними [10]

З огляду на тривалість утримання фінансові інвестиції можна поділити на поточні та довгострокові. Поточні фінансові інвестиції – це вкладення коштів на термін до одного року, які можуть бути реалізовані без суттєвих обмежень у будь-який період, за винятком тих, що класифікуються як еквіваленти грошових коштів.

Менш поширеним типом інвестицій є довгострокове кредитування. Тривале користування позиковим капіталом супроводжується значними відсотковими витратами, що робить його економічно не вигідним для багатьох підприємств. Довгострокові фінансові інвестиції (ДФІ) охоплюють вкладення терміном понад один рік і включають активи, які не можуть бути вільно реалізовані у короткостроковій перспективі. До таких інвестицій належать також фінансові активи, що обліковуються методом участі в капіталі інших підприємств, та інші специфічні фінансові інструменти. У свою чергу, ДФІ класифікуються за трьома категоріями: інвестиції у пов'язані сторони за методом участі в капіталі, інші інвестиції у пов'язані сторони, інвестиції у непов'язані сторони.

Особливу увагу під час аналізу фінансових інвестицій слід звертати на операції на ринку цінних паперів. Інвестування у різноманітні фінансові інструменти не лише сприяє перерозподілу капіталу в межах національної економіки, а й дає змогу підприємствам брати участь у розвитку інших суб'єктів господарювання. Наприклад, придбання акцій іншого підприємства створює можливості для оптимізації діяльності емітента таких цінних паперів. Водночас фінансове інвестування у фонди дочірніх підприємств можна розглядати як окрему категорію в межах загальної структури

фінансових інвестицій. Інвестуючи кошти в акції перспективних підприємств, інвестори отримують потенційну можливість значного примноження свого капіталу. Крім того, підприємці мають змогу брати участь у прибуткових операціях із валютними контрактами, що відкриває додаткові можливості для диверсифікації їхньої інвестиційної діяльності.

Підприємці активно беруть участь у валютному ринку. Придбання валюти за поточним курсом із прогнозом його зростання у майбутньому та подальший продаж придбаної валюти є прикладом успішного фінансового вкладення.

Часто підприємства роблять інвестиції лише в одному напрямі, що створює значні ризики. Наприклад, вкладення вільних коштів виключно в банківські депозити може обернутися втратою капіталу. У разі банкрутства окремого банку або загального погіршення стану банківської системи інвестор ризикує не лише залишитися без прибутку, а й втратити вкладені активи. Так само ризиковано інвестувати всі вільні кошти в акції лише одного підприємства. Якщо компанія в майбутньому постійно зазнаватиме збитків, гроші інвестора не тільки перестануть приносити дохід, а й можуть бути втрачені.

У бухгалтерському обліку сутність фінансових інвестицій визначена згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [11] та НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [12]. Вони класифікуються як активи, що утримуються підприємством для отримання прибутку (у вигляді відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або отримання інших вигід для інвестора.

Для цілей бухгалтерського обліку фінансові інвестиції розглядаються як активи, адже їх формування спричиняє зменшення ресурсів підприємства з метою отримання майбутньої економічної вигоди. Незважаючи на існування детальної класифікації фінансових інвестицій, для потреб бухгалтерського обліку застосовують особливий підхід до їх класифікації. Цей аспект особливо актуальний з огляду на відсутність у нормативних положеннях (наприклад, НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції») чіткого розмежування між різними типами вкладень у цінні папери за їхніми параметрами, що створює певні труднощі у процедурах визнання та оцінки цих активів [13]. У зв'язку з цим найраціональнішим, на нашу думку, є застосування класифікаційного підходу, представленого на рис. 2.

Вважаємо, що такий підхід до класифікації суттєво спростить облік операцій із фінансовими активами та зменшить кількість дублювань серед їхніх видів у бухгалтерському обліку. Важливо враховувати, що сучасний світ розвивається неймовірно стрімко, постійно з'являються нові терміни, характеристики та концепції. Це впливатиме на розширення або звуження класифікацій економічних категорій, зокрема інвестицій.

Чимало дослідників зосереджують увагу на вдосконаленні обліку фінансових інвестицій. Вони пропонують різноманітні підходи до класифікації, методів оцінки фінансових вкладень, а також наполягають на важливості модернізації національного обліку для його гармонізації з міжнародними стандартами [1, 2].

Для забезпечення безперешкодного залучення інвестицій і можливості

самостійного інвестування підприємству необхідно впорядкувати бухгалтерський облік у такий спосіб, щоб власники та інвестори мали доступ до повної та достовірної інформації стосовно інвестиційної діяльності, а також результатів роботи підприємства. Це сприятиме ухваленню ефективних управлінських рішень у майбутньому.

**Рис. 2. Класифікація фінансових інвестицій
для потреб бухгалтерського обліку**

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Головна мета організації бухгалтерського обліку фінансових інвестицій полягає в забезпеченні об'єктивної оцінки, чіткої та своєчасної фіксації операцій, пов'язаних із фінансовими інвестиціями, а також їх повного відображення в облікових документах. Крім того, важливо узагальнювати цю інформацію у звітності для задоволення інформаційних запитів зацікавлених сторін.

З огляду на зазначене процес організації обліку фінансових інвестицій має включати такі ключові аспекти (рис. 3).

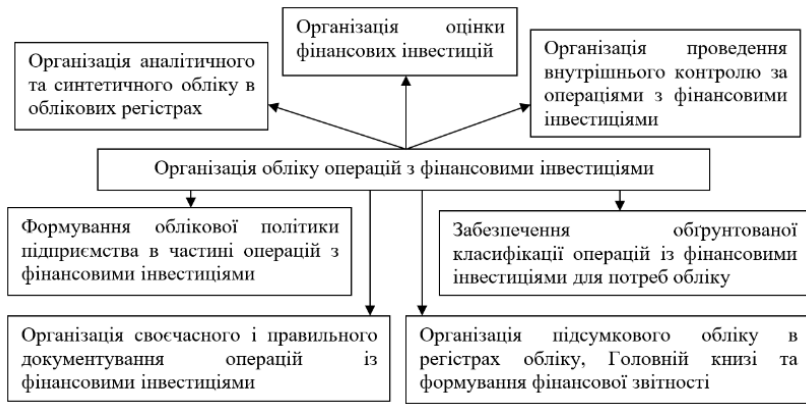

Рис. 3. Основні складові організації бухгалтерського фінансових інвестицій

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Належна організація бухгалтерського обліку є ключем до ефективного управління бізнесом, що не лише забезпечує стабільне отримання доходів, а й сприяє зміцненню конкурентоспроможності на сучасному ринку товарів і послуг.

Визначення справедливої вартості активів або зобов'язань згідно з НП(С)БО та МСФЗ підкреслює здатність до відображення вартості об'єкта оцінки під час укладання угод купівлі-продажу між учасниками ринку на визначену дату за умов повноцінного функціонування ринкових механізмів. Головним принципом тут є оцінка, яка основана на ринкових даних. МСФЗ додатково конкретизують тип ринку та методи встановлення ціни об'єкта оцінки. Відповідно, справедлива вартість фінансових інвестицій має відображати їхню поточну ринкову вартість на момент виконання оцінки.

Реорганізація системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до положень МСФЗ є невід'ємною складовою процесів, спрямованих на формування та розвиток ринкових відносин. Ефективне функціонування нової економічної моделі неможливе без стимулювання інвестиційної діяльності та впровадження механізмів, які забезпечують підвищення якості управління фінансовими ресурсами на рівні окремих суб'єктів господарювання. У цьому контексті набуває особливої важливості організація бухгалтерського обліку фінансових інвестицій, що відповідає інтересам не лише інвесторів і власників підприємств як об'єктів інвестування, а й інших зацікавлених сторін, включно з користувачами фінансової звітності та потенційними учасниками інвестиційного процесу.

Національні стандарти визначають порядок оцінювання справедливої вартості активів і зобов'язань з урахуванням вимог НП(С)БО 19. Відповідно до цього стандарту справедлива вартість цінних паперів розраховується на основі їхньої поточної ринкової вартості, яка визначається за даними фондового ринку [14].

Досвід міжнародної практики оцінювання справедливої вартості фінансових інвестицій свідчить, що використання вхідних даних може бути як загальнодоступним, так і основаним на припущеннях у разі їх відсутності.

Такий підхід сприяє формуванню гнучких методів оцінювання, що забезпечують адаптацію до різних економічних умов і ринкових реалій. Але в Україні застосування міжнародної методології є проблематичним, що зумовлено низьким рівнем розвитку ринку цінних паперів, який характеризується недостатньою капіталізацією, низькою привабливістю для іноземних інвесторів, високим рівнем інфляції, нерозвиненою інвестиційною інфраструктурою та загальною нестабільністю економічної ситуації.

Методики оцінювання ДФІ у межах національного бухгалтерського обліку здебільшого ґрунтуються на принципах, закріплених у МСФЗ. Наприклад, довгострокові фінансові вкладення в цінні папери, які надають право власності, але не забезпечують суттєвого впливу на діяльність підприємства, мають обліковуватись за справедливою вартістю або первісною собівартістю з урахуванням можливого зменшення корисності таких інвестицій. Цей підхід відповідає принципу оцінювання «за нижчою з двох оцінок: первісною собівартістю або ринковою вартістю», встановленому відповідно до вимог МСФЗ і оснований на аналізі складу інвестиційного портфелю [11, 15, 16].

Облік фінансових інвестицій включає систематичне здійснення декількох етапів, що формують єдиний процес. Основними з них є: визнання фінансової інвестиції, проведення її первісної оцінки, визначення категорії класифікації, відображення в системі бухгалтерського обліку, переоцінка станом на дату балансу, оцінка доходу та його відображення у фінансових показниках. Окрему увагу приділено розкриттю відповідної інформації у фінансовій звітності. Завершальним етапом є припинення визнання фінансової інвестиції або її списання.

Методологічні основи фінансового обліку інвестицій регламентуються НП(С)БО 12 [13] та Інструкцією [17]. Далі детально розглянемо зазначені етапи, порівнюючи національну практику з міжнародними стандартами.

1. Первинне визнання фінансових інвестицій здійснюється у момент переходу права власності на інвестицію до інвестора відповідно до загальних принципів визнання активів. Це пов'язано з необхідністю їх первісної оцінки та постановки на облік.

2. Первісна оцінка фінансових інвестицій, як того вимагають положення НП(С)БО 12, проводиться окремо для кожної інвестиції за її собівартістю. Особливості формування цієї собівартості залежать від характеру активів, які надає інвестор в обмін на фінансові інвестиції.

3. Фінансові інвестиції класифікуються за детальною типологією, яка розкриває їхню економічну сутність і визначає правила ведення бухгалтерського обліку. Основні підходи до класифікації включають:

- за економічною природою об'єктів інвестування (категорії цінних паперів): інвестиції в інструменти капіталу, боргові інструменти, похідні фінансові інструменти, іпотечні цінні папери, приватизаційні цінні папери та товаророзпорядчі цінні папери;
- за ступенем впливу інвестора на підприємство, в яке здійснюються інвестиції: інвестиції пов'язаним і непов'язаним сторонам. Пов'язаними

сторонами інвестора вважаються його спільні, асоційовані та дочірні підприємства.

4. У бухгалтерському обліку рахунки 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» та 35 «Поточні фінансові інвестиції» використовуються для узагальнення інформації про результати операцій національних підприємств, пов'язаних із фінансовими інвестиціями. Аналітичний облік має бути організований у такий спосіб, щоб забезпечити доступ до даних про інвестиції як у внутрішні об'єкти на території України, так і в закордонні. З цієї причини інформацію деталізують за типами придбаних цінних паперів і кожним конкретним підприємством окремо.

5. Вартість фінансових інвестицій більшою мірою ніж інших видів активів підприємства схильна до змін у часі. Це зумовлює необхідність їх регулярної переоцінки, щоб забезпечити відповідність балансової вартості фінансових інвестицій поточним умовам інвестиційного ринку. Переоцінку здійснюють на дату складання балансу за методикою, яка ґрунтується на типі фінансових інвестицій і передбачає застосування таких методів: метод участі в капіталі, метод справедливої вартості, метод амортизованої собівартості та метод собівартості з урахуванням зменшення корисності. На основі результатів переоцінки коригують балансову вартість фінансових інвестицій.

6. Визнання, оцінка та відображення доходів від фінансових інвестицій є важливими аспектами бухгалтерського обліку. Відповідно до НП(С)БО 15, дохід визнається в момент збільшення активу або зменшення зобов'язання, що спричиняє зростання власного капіталу (за винятком внесків від учасників підприємства), за умови, що оцінку доходу можна достовірно визначити [18].

У міжнародній практиці ці процеси регулюються стандартами МСБО 1 та МСБО 28. Згідно з МСБО 1, частка інвестора в інвестиціях в асоційоване або спільне підприємство визнається як інший сукупний дохід у фінансових звітах інвестора. МСБО 28 уточнює, що якщо інвестор має спільний контроль над об'єктом інвестування або суттєво впливає на його діяльність, йому належить частка участі в результатах цього підприємства. Отже, дохід від інвестицій є наслідком такої участі й має бути відповідно врахований в обліку [15, 19].

7. Баланс підприємства містить інформацію про фінансові інвестиції, структуровану відповідно до загальних принципів класифікації активів суб'єктів господарювання на оборотні та необоротні. Додатково в примітках представлено дані щодо критеріїв визначення справедливої вартості фінансових інвестицій, фінансових результатів від її змін за звітний період, а також перелік ключових асоційованих, дочірніх і спільних підприємств із зазначенням частки участі інвестора в їхньому капіталі та застосовуваних методів оцінки таких інвестицій.

8. Припинення визнання та списання фінансових інвестицій відбувається у випадку, коли інвестор втрачає контроль над відповідними активами. Це може статися внаслідок їх відчуження (продажу), завершення терміну обігу цінних паперів, що були об'єктом інвестування, або з інших причин.

Фінансові інвестиції є потужним рушієм структурних змін у економіці,

сприяючи покращенню якісних показників економічної діяльності та соціальним перетворенням. Особливості структури фінансових інвестицій, тривалість їх утримання, а також можливість реалізації в будь-який момент відіграють значну роль в організації бухгалтерського обліку в розрізі напрямів бізнесової діяльності.

Висновки. Сьогодні в Україні існує очевидна потреба у впровадженні цілісного комплексу реформ, спрямованих на вирішення ключових проблем розвитку національного фондового ринку та забезпечення його високої ефективності. Для цього необхідно використовувати такі основні інструменти: запровадження податкових стимулів шляхом надання податкових пільг інвесторам, готовим спрямовувати вільні ресурси в економіку країни; удосконалення законодавчого та нормативно-правового регулювання шляхом його лібералізації й оптимізації; гармонізація валютного регулювання з нормами законодавства інших країн задля стимулювання надходження іноземних портфельних інвестицій; а також розроблення і реалізація системної політики популяризації українського фондового ринку.

Для створення належних умов для залучення іноземних інвестицій потрібна адаптація національної методології обліку фінансових інвестицій до міжнародних стандартів. Світова практика обліку вартості фінансових інвестицій здебільшого ґрунтується на даних про актуальні операції з цінними паперами на фондовому ринку. Однак цей підхід ускладнюється станом вітчизняного фондового ринку, який наразі розвинутий недостатньо. Задля підвищення прозорості та надійності облікових даних необхідно посилити державний контроль за дотриманням підприємствами встановлених норм і стандартів бухгалтерського обліку та запровадити санкції за їх порушення. Особлива увага повинна бути спрямована на регламентацію процедур оцінки і переоцінки інвестицій, а також на впровадження методів, що враховують частку участі інвестора в капіталі об'єкта інвестування.

Застосування цих заходів сприятиме модернізації чинної методології обліку, оптимізації розрахункових процесів, підвищенню точності й об'єктивності аналітичної інформації. Це забезпечить зростання ефективності бухгалтерських даних, які є основою для обґрунтованих управлінських рішень, що позитивно вплине на загальну ефективність ведення бізнесу.

Надійшла 15.04.2026

Прорецензована 19.05.2026

Підписана до друку 28.05.2026

Оприлюднена 29.05.2026

Список використаних джерел

1. Семенов А. Г., Васильев В. О. Класифікація інвестицій як економічної категорії. *Бізнес Інформ*. 2013. № 10. С. 43–49.
2. Лісковська А. О. Удосконалення класифікації інвестицій у напрямі підвищення їх ефективності. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 156–158.
3. Жуков В. В. Сутність, види і класифікація інвестицій. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2025. Т. 30. Вип. 2 (104). С. 13–18. DOI: 10.32782/2304-0920/2-104-2
4. Лисяк Є., Белозерцев В. Організація обліку фінансових інвестицій. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 78–83. DOI: 10.31649/ins.2022.2.78.83

5. Здреник В. С. Сутність фінансових інвестицій як об'єкта обліку: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. Вип. 19. Ч. 1. С. 51–59.
6. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 р. Національна асоціація адвокатів України. 29.01.2025. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/9914-investicijniy-klimat-v-ukraini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html>
7. Прямі іноземні інвестиції в Україні. Міністерство фінансів України, 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
8. Радинський С., Крупка А., Радинська С. Стан та проблеми інвестиційної активності в Україні за умов економічної нестабільності. *Галицький економічний вісник*. 2025. № 4 (95). С. 85–94. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.04.085
9. Сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, 2025. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/>
10. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні. Київ: Лібра, 2012. 432 с.
11. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%209_ukr_2024.pdf
12. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: Наказ МФУ від 30.11.2001 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>
13. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: Наказ МФУ від 26.04.2000 № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text>
14. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: Наказ МФУ від 07.07.1999 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%D0%2028_ukr_2024.pdf
16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%D0%2032_ukr_2024.pdf
17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ МФУ від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
18. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Наказ МФУ від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
19. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%201_ukr_2024.pdf

References

1. Semenov, A. H., Vasyliiev, V. O. (2013). Klasyfikatsiia investytsii yak ekonomichnoi katehorii. [Classification of investments as an economic category]. *Biznes Inform – Business Inform*, 10, 43–49 [in Ukrainian].
2. Liskovska, A. O. (2013). Udoskonalennia klasyfikatsii investytsii u napriami pidvyshchennia yikh efektyvnosti. [Improving the classification of investments to increase their efficiency] *Upravlinnia rozvytkom – Development Management*, 13, 156–158 [in Ukrainian].
3. Zhukov, V. V. (2025). Sutnist, vydy i klasyfikatsiia investytsii. [The essence, types and classification of investments]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova – Odesa National University Gerald*, 2 (104), 13–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-104-2> [in Ukrainian].
4. Lysiak, Ye., & Bieloziertsev, V. (2022). Orhanizatsiia obliku finansovykh investytsii. [Organization of accounting for financial investments]. *Innovation and Sustainability*, 2,

-
- 78–83 DOI: 10.31649/ins.2022.2.78.83 [in Ukrainian].
5. Zdrenyk, V. S. (2014). *Sutnist finansovykh investytsii yak obiekta obliku: problemy ta shliakhy yikh rozviazannia*. [The essence of financial investments as an object of accounting: problems and ways to solve them]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie – Ukrainian Science: Past, Present, Future*, 19 (1), 51–59 [in Ukrainian].
 6. National Association of Ukrainian Lawyers (2025). *Investytsiinyi klimat v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy* [The investment climate in Ukraine: Challenges and prospects]. Retrieved from <https://unba.org.ua/publications/print/9914-investicijnij-klimat-v-ukraini-viklyki-ta-perspektivi-2025-roku.html> [in Ukrainian].
 7. Ministry of Finance of Ukraine (2025). *Priami inozemni investytsii v Ukraini* [Foreign direct investment in Ukraine]. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> [in Ukrainian].
 8. Radynskyi, S., Krupka, A., & Radynska S. (2025). *Stan ta problemy investytsiinoi aktyvnosti v Ukraini za umov ekonomichnoi nestabilnosti*. [The state and problems of investment activity in Ukraine in conditions of economic instability]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Journal*, 4 (95), 85–94. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.04.085 [in Ukrainian].
 9. The website of the National Securities and Stock Market Commission (2025). Retrieved from [http://www.nssmc.gov.ua/Ministry of Finance of Ukraine \(1999\)](http://www.nssmc.gov.ua/Ministry of Finance of Ukraine (1999)).
 10. Peresada, A. A. (2012). *Investytsiinyi protses v Ukraini* [The investment process in Ukraine]. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
 11. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 9 “Finansovi instrument” [International Financial Reporting Standard 9 “Financial Instruments”]. Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%209_ukr_2024.pdf [in Ukrainian].
 12. Ministry of Finance of Ukraine (2001). NP(S)BO 13 “Finansovi instrumenty” [National Standard on Accounting 13 “Financial instruments”]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> [in Ukrainian].
 13. Ministry of Finance of Ukraine (2000). NP(S)BO 12 “Finansovi investytsii” [National Standard on Accounting 12 “Financial investments”]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text> [in Ukrainian].
 14. Ministry of Finance of Ukraine (1999). NP(S)BO 19 “Obiednannia pidpriemstv” [National Standard on Accounting 19 “Associations of Enterprises”]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text> [in Ukrainian].
 15. Mizhnarodnyi standart bukhhaltenskoho obliku 28 “Investytsii v asotsiovani pidpriemstva” [International Accounting Standard 28 “Investments in Associates”]. Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2028_ukr_2024.pdf [in Ukrainian].
 16. Mizhnarodnyi standart bukhhaltenskoho obliku 32 “Finansovi instrumenty: podannia” [International Accounting Standard 32 “Financial Instruments: Presentation”]. Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2032_ukr_2024.pdf [in Ukrainian].
 17. Instruksiiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhaltenskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii. [Instructions for using the Accounting Plan for the accounting form of assets, capital, liabilities and economic operations of enterprises and organizations]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> [in Ukrainian].
 18. Ministry of Finance of Ukraine (1999). NP(S)BO 15 “Dokhid” [National Standard on Accounting 15 “Income”]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> [in Ukrainian].
 19. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 1 “Pershe zastosuvannia Mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti” [International Financial Reporting Standard 1 “First-time Adoption of International Financial Reporting Standards”]. Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%201_ukr_2024.pdf [in Ukrainian].
-

Цитування:

Овсюк Н. В., Афанас'єва І. І. Бухгалтерський облік фінансових інвестицій як ключових активів суб'єктів господарювання в управлінні бізнесом. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2026. № 2. С. 83 – 98. DOI: 10.31767/nasoa.2-2026.06

Cite this article:

Ovsiuk, N. V., Afanasieva, I. I. (2026). Bukhhalterskyi oblik finansovykh investysii yak kliuchovykh aktyviv subiektiv hospodariuvannia v upravlinni biznesom [The Accounting of Financial Investment as a Key Asset of Business Entities in Business Management]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, 2, 83 – 98. DOI: 10.31767/nasoa.2-2026.06